SUOMEN VAPAA-AJAN-
KALASTAJIEN
KESKUSJÄRJESTÖ

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö
Vanha talvitie 2–6 A 11
00580 Helsinki
olli.saari@vapaa-ajankalastaja.fi

LAUSUNTO

25.9.2026

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta
mmv@eduskunta.fi

VIITE Kirjallinen asiantuntijalausuntopyyntö HE 84/2026 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vesilain muuttamisesta

ASIA Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön (SVK) lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi vesilain muuttamisesta

SUOMEN VAPAA-AJANKALASTAJIEN KESKUSJÄRJESTÖN LAUSUNTO

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö (SVK) on tutustunut hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi vesilain muuttamisesta.

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö, Suomen luonnonsuojeluliitto ja WWF Suomi esittivät jo vuonna 2017 vesilakiin lisättäväksi säännöstä, jonka nojalla lupaviranomainen voisi hakemuksesta määrätä kalatalousvelvoitteen myös sellaiseen vesivoimalaitoksen lupaan, johon velvoitetta ei aikaisemmin ole sisältynyt.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen 20.6.2023 päivätyn hallitusohjelman mukaan vesilakia päivitetään siten, että myös niin sanotuille nollavelvoitelaitoksille voidaan asettaa kalatalousvelvoitteita. Nyt lakiesitys on eduskunnan käsittelyssä ja sen on määrä tulla voimaan keväällä 2027.

SVK esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa

SVK kannattaa hallituksen esityksen tavoitetta ja pitää tärkeänä, että vesilain muutos johtaa käytännössä vaelluskalojen kulkumahdollisuuksien paranemiseen.

SVK pitää myönteisenä, että esitystä on lausuntopalautteen perusteella täsmennetty ja että siinä on aiempaa paremmin huomioitu vaelluskalakantojen elvyttämisen, vesien hyvän tilan ja ekologisen jatkuvuuden tavoitteet. Esityksen vaikutusarvioita on myös täydennetty muun muassa kaikkein pienimpien voimalaitosten kalatievelvoitteiden taloudellisista vaikutuksista sekä kalataloudellisten toimenpiteiden ympäristövaikutuksista.

SVK pitää lakiesitystä edelleen riittämättömänä. Esityksessä on yhä keskeisiä ongelmia, jotka voivat vaikeuttaa sen tavoitteiden toteutumista.

SVK:n näkemyksen mukaan lakiesitystä tulee muuttaa ja täydentää seuraavasti:

1. **Kustannusten kohtuullisuutta koskevaa sääntelyä tulee muuttaa siten, ettei kohtuullisuusharkinta estä vaellusyhteyden palauttamiseksi tarpeellisen kalatien tai muun tehokkaan vaellusratkaisun määräämistä.**
2. **Vesilakiin tulee lisätä selkeä kalatalousvelvoitteen toteuttamistapojen ensisijaisuusjärjestys.** Ensisijaisesti tulee määrätä kalatie, joka toteutetaan mahdollisuuksien mukaan luonnonmukaisena ratkaisuna. Toissijaisesti voidaan käyttää kalataloudellista elinympäristön kunnostustoimenpidettä ja viime kädessä istutusta tai muuta kalataloudellista hoitotoimenpidettä. Järjestyksestä tulee voida poiketa vain erityisestä, hankkeen olosuhteisiin liittyvästä perustellusta syystä.
3. **Aiheuttaja maksaa -periaatteen tulee toteutua.** Vesivoimatuotannosta aiheutuvien kalataloudellisten haittojen ehkäisemisen ja lieventämisen sekä vaellusyhteyksien palauttamisen kustannusten tulee lähtökohtaisesti kuulua toiminnanharjoittajalle.
4. **Kalatalousvelvoitteiden määräämisessä tulee mahdollistaa ekologisesti merkittävimpien ja potentiaalisimpien kohteiden tehokas priorisointi.** Kohteita tulee tarkastella vesistöjen kokonaisuuksina ja suhteessa niiden yläpuolisen vesistön kalataloudelliseen potentiaaliin.
5. **Lain tulee mahdollistaa sähköjärjestelmälle vähämerkityksisten mutta vesiluonnolle haitallisten voimalaitosten hallittu käytöstä poistaminen**, ja turvata luvanhaltijan omaisuudensuoja toiminnan päättyessä.

Mikäli lakiesitystä ei muuteta tai täydennetä edellä esitetyllä tavalla, SVK katsoo, ettei esitystä tule hyväksyä.

Kustannusten kohtuullisuutta koskeva rajoitus

SVK pitää edelleen ongelmallisena ehdotetun vesilain 3 luvun 21 a § 2 momentin kustannusten kohtuullisuutta koskevaa säännöstä.

Esityksen mukaan kalatalousvelvoitteen toteuttamisesta aiheutuvia kustannuksia arvioitaisiin suhteessa toimenpiteen merkitykseen vaelluskalakannoille ja luvanhaltijalle aiheutuvaan taloudelliseen rasitukseen. Erityisesti uhanalaisia kalakantoja hyödyttävien toimenpiteiden osalta kohtuullisina pidettävien kustannusten kynnyksen todetaan voivan olla korkeampi.

SVK pitää tätä täsmennystä myönteisenä, mutta ei riittävänä. Kohtuullisuusharkinta voi edelleen johtaa tilanteeseen, jossa vaelluskalojen kulun palauttamisen kannalta tarpeellista kalatietä ei määrätä kustannusten vuoksi. Ongelma korostuu pienissä vesivoimalaitoksissa, joissa kalatien rakentamiskustannukset voivat olla huomattavat suhteessa laitoksen tuotantoon.

Hallituksen esityksessä itsessään todetaan lausuntopalautteen perusteella, että useat lausunnonantajat pitävät ehdotuksia riittämättöminä ja että erityisesti kohtuullisuuden vaatimus voi käytännössä estää kalan kulkua turvaavien velvoitteiden asettamisen pienissä voimalaitoksissa. Tämän näkemyksen ovat esittäneet SVK lisäksi myös muut lausunnonantajat, mm. LUKE, SYKE, SLL ja WWF Suomi.

SVK katsoo, että kohtuullisuusarvioinnissa tulee antaa erityisen suuri painoarvo vaelluskalojen kulun palauttamiselle ja uhanalaisten kalakantojen elvyttämiselle. Kohtuullisuussäännös ei saa muodostua käytännön esteeksi sellaisille toimenpiteille, joiden avulla voidaan palauttaa ekologinen jatkuvuus ja mahdollistaa kalojen pääsy lisääntymisalueille.

Muutos voidaan toteuttaa seuraavalla tavalla:

Vesilaki 3 luku 21 a § (tai 22 §)

"Lupaviranomainen voi hakemuksesta asettaa tai muuttaa kalatalousvelvoitetta...

Toimenpiteestä aiheutuvien kustannusten on oltava kohtuullisia ***suhteessa saavutettavaan kalataloudelliseen ja ekologiseen hyötyyn****. Kustannusten kohtuullisuutta arvioitaessa on annettava* ***erityinen painoarvo vaelluskalakantojen säilyttämiselle, elvyttämiselle ja vesistön ekologisen jatkuvuuden palauttamiselle****.*

Laitoksen vähäinen sähköntuotanto tai toiminnanharjoittajan taloudellinen kantokyky ***ei ole este*** *vaellusyhteyden palauttamiseksi tarpeellisen kalatien tai muun tehokkaan vaellusratkaisun määräämiselle."*

Perustuslakivaliokunnan lausunto vahvistaa tarpeen muuttaa sääntelyä

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 54/2026 vp pitänyt ehdotettua vesilain 3 luvun 21 a §:n 2 ja 3 momentin säännöstä perustuslain kannalta ongelmallisena.

Perustuslakivaliokunnan mukaan lakiesityksen sisältöä on muutettava siten, että voimalaitoksen toiminnan täydellinen estyminen tai toiminnan muuttuminen taloudellisesti kannattamattomaksi kalatalousvelvoitteen, kuten kalatien, vuoksi katsotaan aina kohtuuttomaksi, tai vaihtoehtoisesti sääntelyä on täydennettävä siten, että se täyttää perustuslain 15 § 2 momentissa säädetyt vaatimukset yleisestä tarpeesta ja täydestä korvauksesta.
Valiokunnan mukaan tämä on edellytys lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

SVK vaatii, että lakimuutos säilyttää alkuperäisen tavoitteensa ja johtaa käytännössä vaellusyhteyksien palauttamiseen
Kohtuullisuussäännös ei saa estää vaellusyhteyden palauttamiseksi tarpeellisen kalatien tai muun tehokkaan vaellusratkaisun määräämistä. Tarvittava ratkaisu on voitava määrätä myös silloin, kun se aiheuttaa voimalaitoksen toiminnalle merkittävän rajoituksen. Jos toimenpide johtaa voimalaitoksen toiminnan estymiseen tai toiminnan muuttumiseen taloudellisesti kannattamattomaksi, omaisuudensuoja tulee turvata perustuslain 15 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla.

Lakimuutoksen alkuperäisen tavoitteen toteutuminen ei saa estyä kohtuullisuussäännöksen vuoksi.

Aiheuttaja maksaa -periaatteen tulee toteutua

SVK pitää myönteisenä sitä, että esityksessä on pyritty ratkaisemaan kalatalousvelvoitteiden ja luvanhaltijan omaisuudensuojan välistä suhdetta muun muassa säätämällä valtion maksettavaksi tulevista korvauksista.

SVK pitää kuitenkin edelleen tärkeänä, että vesilain muutoksessa toteutuu ympäristöoikeudessa keskeinen aiheuttaja maksaa -periaate. Vesivoimatuotannosta aiheutuvien kalataloudellisten haittojen ehkäisemisen ja lieventämisen sekä vaellusyhteyksien palauttamisen kustannusten tulee lähtökohtaisesti kuulua toiminnanharjoittajalle.

Valtion korvausjärjestelmän ei tule johtaa siihen, että vesivoimatuotannosta aiheutuvien ympäristöhaittojen korjaamisen kustannuksia siirretään toiminnanharjoittajalta yhteiskunnan vastattaviksi. SVK pitää myös tärkeänä, että mahdollisia korvauksia arvioitaessa huomioidaan se, että vesivoimalaitoksia on voitu käyttää vuosikymmeniä ilman kalataloudellisia velvoitteita, vaikka niiden toiminta on samalla aiheuttanut pitkäaikaisia haittoja vaelluskalakannoille.

Kalatalousvelvoitteen toteuttamistavoille tarvitaan ensisijaisuusjärjestys

SVK pitää erittäin tärkeänä, että kalatalousvelvoite asetetaan lähtökohtaisesti kalatalousmaksun edelle.
Hallituksen esityksen lausuntopalautteessa on tuotu esiin, että kalatalousmaksulla ei voida kestävästi turvata vaeltavia kalakantoja samalla tavalla kuin kalatalousvelvoitteella, ja useat lausunnonantajat ovat tämän vuoksi esittäneet kalatalousvelvoitteiden ensisijaisuutta.
SVK esittää edelleen, että vesilain 3 luvun 14 §:ään lisätään kalatalousvelvoitteen toteuttamistapojen ensisijaisuusjärjestys.

Ensisijaisuusjärjestyksen tulisi olla:

1. kalatie, joka ensisijaisesti toteutetaan luonnonmukaisena ratkaisuna;
2. kalataloudellinen elinympäristön kunnostustoimenpide;
3. istutus tai muu kalataloudellinen hoitotoimenpide.

Järjestyksestä tulisi voida poiketa vain erityisestä, hankkeen olosuhteisiin liittyvästä perustellusta syystä.

Kalatie poistaa vaellusesteen ja mahdollistaa kalojen luonnollisen elinkierron. Istutuksilla voidaan parhaimmillaankin vain osittain kompensoida vaellusesteen aiheuttamaa haittaa. Hallituksen esityksessäkin todetaan, että kalatie poistaa itse vaellusesteen, kun taas muut toimenpiteet lieventävät haittoja.

SVK:n esitys on myös linjassa kalatiestrategian kanssa, jonka tavoitteena on siirtää painopistettä istutuksista kalojen luontaiseen elinkiertoon sekä suojella ja kunnostaa vaellusreittejä ja tärkeitä elinympäristöjä.

Toimenpiteet tulee kohdentaa ekologisesti merkittävimpiin kohteisiin

SVK pitää tärkeänä, että kalatalousviranomaiset kohdentavat käytettävissä olevat resurssit kohteisiin, joissa kalataloudellisilla toimenpiteillä voidaan saavuttaa suurin hyöty. Hallituksen esityksen lausuntopalautteessa on esitetty, että muutoshakemusten vireillepanossa tulisi priorisoida ekologisesti arvokkaimmat ja potentiaalisimmat kohteet. SVK pitää tätä lähtökohtaa perusteltuna. Kalatalousvelvoitteiden määräämisen tulee perustua vesistöjen kokonaisuuksien tarkasteluun eikä yksittäisiä voimalaitoksia tule

tarkastella irrallaan niiden muodostamasta vaellusesteestä ja yläpuolisen vesistön kalataloudellisesta potentiaalista.

Vähämerkityksisten voimalaitosten hallittu alasajo

SVK pitää tärkeänä, että sääntelyllä mahdollistetaan myös sellaisten vesivoimalaitosten hallittu poistuminen käytöstä, joiden sähköntuotannollinen merkitys on vähäinen mutta joiden aiheuttama haitta vesiluonnolle ja vaelluskalakannoille on merkittävä.
Hallituksen esityksessä todetaan, että kaikkein pienimpien laitosten merkitys valtakunnallisen sähköjärjestelmän kannalta on vähäinen, vaikka niillä voi olla merkitystä yksityisestä tai alueellisesta näkökulmasta.
SVK pitää tärkeänä, että sähköjärjestelmän kannalta vähämerkityksisten laitosten kohdalla ei aseteta tarpeettoman korkeaa kynnystä kalataloudellisten velvoitteiden määräämiselle tai vesistön ekologisen jatkuvuuden palauttamiselle.

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry

Juha Ojaharju (lausunnon valmistelija)
kalatalousasiantuntija

Olli Saari
toiminnanjohtaja